

## МЯСТОТО НА ЛИТЕРАТУРНОТО ПРОИЗВЕДЕНИЕ — ТУК ИЛИ ДРУГАДЕ

ЕДЛОБОМИР МИЛЧЕВ

Един вид начална искреност е да кажем, че в интимната заинтересованост и патос на нашето занимание влиза едно определяне на литературното произведение, държащо сметка за възможните отнасяния към него. Търсеното ограничаване пък не се предприема заради негърпяща многообразие строгост, а като част от усиленото литературното произведение да се освободи от неприсъщи нему и несъобразяващи се с особеността му модуси на възприемане и реагиране. Ще се считае в някаква степен задоволени от постигнатото, ако самото определяне се разгръща като внушаващо предпазливост, т. е., ако определяме предотвратяващо, дори дотогкова, че да предотвратим едно готово и застинало определение, представящо се като резултат.

Този тип определяне трябва да има и привлекателната особеност да съопределя интерпретативно поведение, правещо възможна неговата комплицираност, твърде скъпа за нас, част от нашия ангажимент. Но то има и друга особеност — че различава спецификата на литературното произведение, която има амбицията да определи, за да вниква и в същността на културата, позволявайки си да предположи една начална аналогия, при която първата страна предоставя в удобно наблюдаем вид и пореди коефициента на неаналогичност чертите на втората. (В новата си ориентация в схващането на културата според Библия<sup>1</sup> науката се насочва към феномените на общуването по повод на произведения. В произведенията на културата се възприема с особена несъмненост един за първи път творим свят, в неговата извечна, независима от нас, абсолютна самобитийност. Произведението е феномен на културата — сфера на произведенията. Библия говори за самонарастване и самообособяване, а също и за едновременност, взаимодействие и уплътняване на всяка художествена монада. Дори привидното ѝ отпадане от културния оборот води до продължаващо уплътняване на действащото ядро, което може да бъде и празнина, разрыв.) В насоката, която сме избрали, нека добавим, водеща е и идеята на Мамардашвили, че в културата възникват необратими светове, които са пространственоподобни или поледи образувания. Бидейки поместени във вътрешността им, не е възможно да се занимаваме с тях, ако те в логиката на нашето занимание ни изключват.)

Така „мястото“ на литературното произведение ще бъде за нас и място на културните извършвания, като не забравяме, че уточняването му е също един вид извършване, имащо и този неочакван, ала закономерен ефект да установява, че мястото е другаде, когато вече го е намерило\*. Определяйки, ние ще търсим разполагане в мястото, поддържайки убеждението, че нашето битие в културата представлява мъчително придвижване към различни места — тези на нейните извършвания. В случая определението ни ще бъде

<sup>1</sup> Б. и Б. Лерн, „Диалог и култура“, Вопросы философии, 1989, кн. 6; <sup>2</sup> В. \* Дали в своите установени и самоподдържащи се места литературата не е атопична?

само присвоената отличителност на нашата успешна разположеност в мястото. Един вид удостоверение, че то съществува и ние сме били там. . . (Разглеждайки битието в културата като установяване в местата на нейните извършвания, следваме някои идеи на Хайдегер. Според него в тези места се произвеждат определени вид появи и присъствия на действителност, или по-скоро се произвеждат условията за тези появи. Споменатото установяване е един вид въпросително проблематизиране на очакваната поява, която е възможно появяване, но никога безусловна появеност. Способността за въпрос и усъмненост разкрива мястото на нашето установяване, на нашето пребиваване. Там именно нашето питане губи характера си на такова и се превръща в отговор<sup>2</sup>.

Ала щом квалифицираме по пригодност, длъжни сме да заявим ръководещата сдвоеност на една начална пристрастност и една начална неприязън, предопределили нашия избор сред отхвърленото. Ако и да е възможно да бъдат подредени като система от безпристрастни научни твърдения и преди да се е стигнало до тази подреденост, те съществуват в началния тласък на безпристрастния избор, в някаква степен готов и насочен, преди да е въввлечен в дейност, преди да е станал дейност. И като е начално отговорен за нашите действия, безотговорно би било да го подминем без внимание, още повече, че от този тласък зависи нашето самооместване и разположеност, а отгук и възможността за определяне.

Можем без стеснение да заявим, че ни е скъпа идеята за литературното произведение — като разгръщащо се в една съхранителна недосегаемост по предотвратяване, може би достатъчно сила, за да предотврати и нашето занимание. Когато заниманието ни протича под предупреждението на една възможна предотвратимост, то развива сдържаност в отнасянето, постоянно съотнасяща намерението си с позволенията на своя предмет.

Литературното произведение може да се разглежда като смислова величина в процес на уговаряне и гарантиране — част от културните извършвания. Избягваме да я третираме като вече уговорена и гарантирана, защото тя определено страни от такава завършеност. В по-голяма степен значимо за определянето ѝ се оказва това гарантиращо величината усилие, очертаващо мястото на нейната най-голяма различност. Трупайки различия, тази смислова величина овладява своята различност и мястото на това владееие е мястото на литературното произведение, както и на културното произвеждане въобще. Предотвратява се неразличността, ала и една прекалена различност, свеждаща смисъла на литературното произведение до наличност.

Какво всъщност предотвратява произведението по един или друг начин? — най-общо казано възможността за интерпретативна дейност, склонна да отчуждава смисъл в качеството му на притежаема и преносима величина. Претенцията на смисъла е претенция на неотчуждаемостта и непреносимостта, най-често достатъчно силна, за да се справи със срещашката я претенция на притежаемостта. Отчуждителната дейност се основава в активността си, а тя е твърде голяма, дори до обезлюкителност, на несъобразяване с определящата особеност на литературното произведение, с която предстои да се занимаем насетне, и най-вече на едно схващане на смисъла като наличност, което пък ще да е крайната несъобразност като участ на всяко несъобразяване. Тъкмо наличното е притежаемо, преносимо, отчуждаемо и като такова подхранва енергиите на един тип научна самоувереност, който бихме искали да избегнем.

Търсим да се отнесем към литературното произведение така, че нашето отнасяне да съвпадне, доколкото това е възможно, с инициираното в самото него самоотнасяне и това по неминуемост изисква сдържаността да не отнесем със себе си от произведението нищо, което е изтръгнато и извън кръга на тази самоотнесеност. Тук имаме предвид реализирането в текста на произведението на умалени негови

<sup>2</sup> Heidegger, M. Wissenschaft und Besinnung.—In: Vorträge und Aufsätze. Tübingen, 1985, S. 44.

подобия — един вид съкращаващо-надбавящи неговата постъпателност места, чиято стегнатост и преждевременна завършеност се свеждат, с произтичащото от това напрежение, към несводимата спрямо нея обстоятелственост на получаването ѝ. Тази несводимост, съпровождаща извършването в текста свеждания, е от извънредна важност — на нея именно читателят се натъква в процеса на четенето или пък във владенето на своя собствен прочит. И когато говорим за възможно отнасяне към литературния текст, клонящо да съвпадне с неговото самоотнасяне, сочим тук нагласа, търсеща разполагане в мястото на несводимостта, внимание към нея. Това от само себе си предполага вглеждане в произведението като времева конструкция и последователност, в която обикновеното следване едно след друго вместе парадоксално в поредицата цялата последователност, ала в минимален вид и като настоящ момент.

Отворили дума за съхранителна недосегаемост и предотвратяване, е уместно да започнем тъкмо с онзи охранителен слой на литературното произведение, който за удобство и нагледност можем да представим като гранично-периферен. Не надценяваме сигурността на този контур и удобната нагледност на тази представа — като прибягваме до нея, не забравяме, че границата на литературното произведение не е на границата му, а в напрегнатото граничено вътре в него, във всяка негова точка. Но и не се отказваме от нея, за да можем нататък в изложението да въведем също така удобната метафорика на търсения център, на сърцевинната вътрешност, на движението в тази еуфорична посока — пространствени интуиции<sup>3</sup>, с които да обезпечим удобно отнасянето към литературния текст, направлявано към съвпадност от грижата за неговото самоотнасяне.

Литературното произведение е в по-голяма степен определимо като предотвратяващо-предпазващо се, отколкото в достъпността на една задоволителна реализираност.

Озовали се в „преддверията“ зона на литературното произведение, ние усещаме своеобразния натиск, подвеждани към мисли, които изглеждат като че са наши, а всъщност не са. Тяхната принуденост, но в степен, непозволяваща да стигнем до недоволство, ни кара да се усънним, че сме отговорни за тях, че са изцяло от нас. Отдругаде са и ние търсим да определим мястото на това „другаде“, да се придвижим натам и разположим в него. Това, около което се движи усъннеността ни, е лекотата на преформулираща изменчивост, която нашите мисли претърпяват. Изменчивост, в която те са предотвратени като външнонеподатлив ресурс, оставящ извън притегателността на текста и неговата смисловообразователна логика. Нашето въвеждане в текста е и нашето подвеждане в смисъла на едно некоректно-лъжливо увличане и отново (с респект към езика, комуто дължим това разграничение), нашето подвеждане под напористата претенция на осъществяващия се смисъл. Предотвратително-образоващото движение на текста, което отнасяме към периферно-граничната му зона, е уговарящо движение по гарантиране на мястото на неговите извършвания. Движение на изместващо се контуриране, на напрегнатата граничност, то се пренася в усилен вид и навътре, а може би това усиливане е един вид овътрешностяване и осигуреност на вътрешността (с оглед на една по-нататъшна и все по-обстоятелствена гарантираност на тези извършвания). В тази връзка са някои идеи на Мамардашвили, от които сме повлияни. Според него културното пространство е пространство на преобразувания — то е породено силово поле, в което може да се случи това, което само по себе си и в причинно-следственото сцепление и последователност на природните механизми не се случва. Така във време-пространството се поддържа устойчиво нещо, случило се, в качеството на възможност за разбиране на света веднъж и за първи път. Според Мамардашвили произведението е уникален предмет, случил се веднъж, след което възниква неговият свят, в който и ние живеем като културни същества. Произведението поражда възможността за виждане и раз-

<sup>3</sup> Едно разглеждане на текста като пространство у: Т о п о р о в, В. Н. „Пространство и текст“ — В: сб. Текст: семантика и структура, с. 227.

бирани веднъж и за първи път. Съответно на това и културата се определя чрез възможността на само веднъж установяващото се. (Необратимо се изключва възможността за обръщане на света в предишното му състояние.)

Като поема в себе си особена настоятелност условията за собственото си съществуване, литературното произведение клони да се превърне в най-доброто условие на самото себе си.

Текстът като граничещ (а изглежда той навсякъде е такъв) е в усвоителна позиция по поглъщане на чуждото и поддържането му в контрастна обкръжителност за уточняването и уговарянето му в нарастващ обхват. Той, така да се каже, се изпробва като инстанции на смисловите извършвания, които предстоят, а и вече са се случили, защото това изпробване е и вид извършване — подготовка за друго, но и самото това друго. Така литературният текст се занимава с предстоящността на вчеслучилото — се и като такъв може да се определи като място, където се очаква да се случи вече-случилото се.

Литературното произведение е в очакване на собствената си поява, то създава условия за нея, уславява я.

В граничната зона на произведението (подчертаваме отново условността на тази представа, която ни е нужна, ала не и толкова, че да не я изоставим) то предотвратява, ала и се предоставя на предотвратеното, за да се препотвърди и установи. И не като наличност, а като неналична притегателност — източник на всички тези преобразувания. Текстът се образува, преобразувайки, но не ни се дава като образувание. . . . Периферно впадени в него, някак колебливи дали да му се поддадем и отдадем, усещаме ефирния натиск на една приятна принудителност, а с това и осъзнаваме отрано, че ние пребиваваме в текста, без да можем да отнесем оттам нищо в наличност, освен неналичната му, усвоително-преобразователна способност, можеща да се разгърне и другде и да продължи своите извършвания безкрай. Читателят владее в своя вече състоял се прочит това, което предстои, неговата читателска придобивка са очакването и препоръката за настойчивост и вяност в него, без които то не е възможно.

Мястото на текста — неговото тук — е и възможната му повторителна потвърдимост другде. Културата в този смисъл може да се разглежда като едно обширно „другде“, където повторително се потвърждава уточнеността на множество притегателни „тук“. Всички те съществуват, взаимно предполагайки се, едновременно притегляйки и отпращайки ни. Така и причината да се задържим с настойчивост на едно място е в по-голяма степен неистовото ни желание да бъдем другде и един вид изцяло примирение, че ако мястото съществува — тук или другде, не на нас, приляга да го намерим.

И така, ние вече знаем за тази, както я нарекохме, усвоително-преобразователна способност (изпитали сме я), ала не и за способа. Разгледаният тип извършвания не ни позволяват да ги улавяме в отстраняем вид и да ги знаем като налични. Нищо не ни гарантира, че в края на нашето занимание ще знаем повече. Може би трябва да се задоволим да изпитваме и претърпяваме натиска на тази преобразователна способност, а то ще рече натиска на мястото — едновременно условие за нашето разполагане там и следствие на нашата разположеност. За да сме там, трябва да претърпим този натиск, ала и сме в състояние да го претърпим, доколкото сме там.

Навлизайки в произведението, все по-категорично разполагайки се в него, ние се движим в посоката на намаляващо предоставяне на възпоставеното към мястото на засилващо се самопредоставяне на самото себе си. Движението в тази посока ни изглежда като движение към центъра<sup>4</sup> и това ще да е една от заблудите, които сме склонни да развием, попаднали в литературното произведение. Предполага се, че сме се приближили към точката, в която произведението се самопоставя с един за-

<sup>4</sup> Derrida, J., L'écriture et la différence. La structure, le signe et le jeu dans le discours des sciences humaines, p. 409—428.

мах, където многобройността на условиящите движения предизвиква поява. Там, мислим си, е възможно да го досегнем като напълно произведено, като появило се в плът, и така вземаме в заблудата си уплътняващото досягащо усилие за досегаема плътност.

За да се самопредостави, произведението трябва да бъде в удовлетворителна степен гарантирано и установено, ала и тъкмо обратното — неудовлетворителността на установяването подтиква в самопредставянния то да си доставя тази увереност. Чрез постоянно възобновяващи се самоотнасяния и разхвърляне на несъвпадимостта текстът продължава уговарящото самия него движение. И тъй като самоотнасянето е възможно само по отношение на вече завършеното и готовото, чрез него произведението предугажда и узнава своята цялостност. Като прибягва до нея, то избягва неудовлетворителността и постъпателността на своето ставане и ги вижда преодолен и дори преобърнати еуфорично в мигновената станалост на своето осъществяване. Под цялостност, държим да подчертаем, разбираме не целия текст, който, макар и цял, винаги може да се вмъкне в нещо по-голямо и обхващащо го, като и то на свой ред да не може да претендира за цялостност, а повторително реализирани вътре в текста места, в които той се доближава до нея, изменяйки и преобръщайки основните, така да се каже, параметри на своето постъпателно разгръщане.

Та тъкмо местата на подобни преобръщания в досяганата цялост можем да наречем място на литературното произведение (като отчитаме, че засега обобщеността на това твърдение го прави еднакво добре приложимо и за характеризиране на мястото на културните извършвания въобще и така го лишава от възможността да приляга на спецификата на литературното изразяване). Можем също така да кажем, че литературното произведение се разгръща мъчително между своята нататъкност, където се мисли като една оптималност, и между своята отминалост, налагаща не по-малко внимание за възстановяването си по силата на нейните превъзходни характеристики.

Постоянното прибягване до тях е грижа на неговото настояще или по-скоро грижата на неговото настояще. И, нека подчертаем, в двата случая се прибягва до една дължина цялостност и ако тя се представя като отминала или като предстояща, то е, защото идеалността ѝ е непостижима в настоящето. И това е, което също изисква в отговор една максимална предпазливост.

Тук идва ред да обърнем внимание на времевата последователност на текста, доколкото читателят в прочита си владее нейното следване едно след друго ту в силно съсредоточения вид на настоящ момент, ту като разсредоточеност на ненастоящото. Сходна проблематика обикновено се интерпретира (например у Сапаров, чийто текст коментираме, виж бел.<sup>5</sup>) по линия на възприемането на произведението в неговата развръщаемост, при което по-рано възприетото се интегрира с това, което е област на непосредствено възприемане. Проследяват се преобразуването и закрепяването на сменения елемент в единството на произведението. То пък не се разглежда като подреждане един след друг, а като постоянно сливане, във всеки един момент на който присъстват две слагаеми: интегралът на развърнатите се вече елементи, сливащи се в някакво единство, и наново възникващият диференциал, който се слива с интеграла, развивайки го. Миналото се съхранява, влияейки на бъдещето. Така във всеки срез на произведението като самовъзпроизвеждащ се процес се обединяват вече осъщественото, затвърдяло минало, непосредствено присъстващото настояще, още неосъществено, оно антиципируемо бъдеще. Произведението пребивава в постоянна самовъзобновяване и се характеризира с висока степен на саморегулация. В случая за нас по-важна е не последователността, а прекъсването ѝ, защото, както вече подчертахме, в нейното следване се озовават отрязъци, съсредоточаващи цялата последователност. В тях клони към онастояществяване цялото траене, цялата времева кон-

<sup>5</sup> Сапаров, М. А. Об организиции пространствено-временного континуума художественного произведения. — В: сб. Ритм, пространство и время в литературе и искусстве, 1974 г.

струкция на произведението. Поддържана в постоянно видоизменение, в оразличаващи, добавящи възвръщания, отминалостта клони към поява в настоящето. Тази очаквана поява е по-скоро една нататъшност, привличана в точката на настоящето.

Читателят в четенето си става преносител на времево разгръщане, в което е на-белязан и моментът на очаквана поява.

Външното обстоятелство на произведението разгледахме като осигурено чрез подвижност на границата, която пулсира, и чрез двустранни, приспособително-разграничителни движения. Тази гарантираност по отношение на вън-поставеното в обратна посока се продължава като самосъотнасящо вътрешно гарантиране. За да се извърши то, е необходимо обобщително, еуфорично полагане в наличност на все още ставащата и все пак вече станала цялост на произведението. Можем да я определим като едно „имане в-предвид“ на всичко, което така или иначе в смисловата постъпателност на произведението се извежда на части, с прекъсвания и свързвания, които не изглеждат извършени с лекота и естественост, и добавим, че в това „имане-в-предвид“ е предвидена и лекота им съединимост, надхвърляща съединените отделности. И нека отново добавим към нашето определение, също развиващо се постъпателно на части и сумирайки — мястото на литературното произведение е, в което се има предвид всичко, и се предвижда нещо над него. То е място на убежността, тъй като в него се извършва събиране на всички смислови линии на произведението или може би по-добре — мястото на превърнатата събраност.

Вероятно в същата степен това важи и за мястото на културните извършвания, които имат предвид себе си и предвиждат нещо над тях, както и за тяхното място — убежно място на превърнатата събраност.

Произведението има възможността за себе си, като обсебва другото, както и едно все още неясно и в кръга на предположенията себе си. Може да се каже, че за-гърбило заинтересоваността да се определя чрез отнасяне към това, което го обкръжава и не е, а би могло да бъде едно възможно, нататъшно себе си, чрез чистата потенциалност на експанзията навън и енергичността на нарастването, самопредоставило се на себе си, т. е. на това, което то в крайна сметка, е, произведението отново не е извън един вид отнасяне — този път към себе си, към едно вече отминало себе си.

Произведението, ако можем така да се изразим, е може би най-доброто условие за самото себе си, но при условие, че то не е безусловно и изисква постоянно нарастващо условяване. То е условие за своята собствена поява, изглеждащо да е самата поява, макар че всъщност не е. Културата, нека добавим в нашето успоредно определение, е винаги в очакване на множество появи, с чийто гарантиране е заета, и които винаги излизат от мястото на нейното гарантиращо усилие, пренебрегвайки нейното тук в полза на едно другаде.

И така, опитваме се да определим литературното произведение като мястото, където се подготвя неговата поява в качеството му на смислова величина, заинтересована да се уговаря до степен на задоволителна различаемотост. Наричаме го място, в което тази величина владее своята различност. В него се извършват множество движения, от една страна, възможни тъкмо там, а от друга страна, правещи възможно съществуването на мястото. Да ги изредим отново. Към гранично-периферната зона на произведението отнесохме предотвратяващо-преобразуващите движения, очертаващи границата му, която се измества и навътре, дори дотолкова навърте, че прави от произведението граница на самото себе си. Предотвратяващо-преобразуващите движения на литературния текст представихме като гранично-уточняващи мястото на неговите извършвания. И тъй като тези движения са също един вид извършване, мястото придоби още една характеристика — то е там, където във вид на една непредвидима поява се очаква да се случи вече-случилото-се. Мястото на литературния текст е, в което се извършват предотвратяване и самопредоставяне на другото, както и собственото му самопредоставяне на самото себе си. Последното е възможно само по отношение на вече готовото и завършеното, на оцелостеното. Осъществява се като

досягане на дължимата цялостност, която може да бъде отминалата или нататъшната и в единия, и в другия случай преобърнатата станалост на произведението. В нея убежно се събират всичките му силови линии, за да се установят в превърнат вид. Затова и мястото на произведението нарекохме място на убежността, а също и на превърнатата събраност, ала без да сме забравили, че по този начин в неговото тук неочаквано се откри едно другаде. И то не е онова другаде, спрямо което бяха наложителни преобразуващо-охранителни, предпазни движения. А то е, налага се да уточним, едно друго „другаде“. В едното от тях произведението изобищо не би се състояло, а в другото би се състояло в превъзходен вид.

Раздвоено в своето място на тук и другаде, литературното произведение ТУК постъпателно се уточнява, предотвратява, осигурява различаемост и е принципно възможно, а ТАМ, ДРУГАДЕ то или не е възможно, или бива мигновено потвърдимо, убежно събрано и досегнало своята оцелостеност, т. е. е възможно в превъзходен вид. ТАМ то става потвърдена, превърнатата, убежна събраност — става своята другост.

В началната ни уговорка влизаше, определяйки литературното произведение, да правим същото и по отношение на културата, като се ползваме от преимуществата на едновременното, двойно определяне; то тогава нека кажем — културата създава един или други места на особена притегателност, в които са възможни и се очакват определен вид появи. Всяко от тях по отношение на всички останали представлява едно „другаде“, всяко от които по отношение на себе си и затворило се в себе си отново предполага и реализира едно „другаде“, вече изведено от особеностите на собствената му „топография“. Притегателността на мястото е в зависимост от отгласването му от други такива, където присъщите нему появи са невъзможни, както и в зависимост от потвърдителната способност на едно „другаде“, където тези появи са възможни в превъзходна степен.

Така тукашността на мястото е двойно определена от окръжаващата я нетукашност, както и от едно другаде, към която тя е устремена. Тукашността отстоява своята оттаъшност.

Ако ние с такава охота се завтекохме към мястото на литературното произведение и лековерно отсъдихме, че там ще ни се разкрие цялата местност, то е защото това място не ни се даваше безвъпросно и сякаш постоянно изчезваше изпод краката ни. Това, което изглеждаше да е част от него, самото място, в един момент се оказваше само указание за него, един вид указателен пътен знак. А събраните знаци, или да кажем, целостта на пътната картина ни уверяваше, че мястото не е тук, а другаде, или че не ни приляга да го намерим.

Подобна несигурност извън създаващата несъществуващи места литература рядко съществува или по-скоро води до едно убедително разпределяне и наличие на мястото. Движейки се из него, ние навсякъде се натъкваме на поразяваща в очевидността си предметност, подвеждаща ни да не забележим, че мястото не съществува извън многобройните указания за собственото му намиране, които съвсем предметно са го изпълнили и съвсем предметно се изтъкват. Като създава места, в които сякаш не може да си намери мястото, литературата ни предоставя добър шанс да установим, че и културата е без място в своето установено и налично място.

Мястото, така да се каже, е поместване във вместителността, неразгръщаща се и невместителна извън нашето усилие по поместване.

Преди да завършим, нека се върнем към типа интерпретативна нагласа, за която самоуверено отсъдихме, че позволява определяне, което не застава в резултат. Подобна нагласа се предвиждаше да съобразява активността си с предотвратяващата способност на литературното произведение и по този начин да се разчита съобразно позволенията на своя предмет. Така нашето отнасяне към литературното произведение трябваше да бъде част от неговото самоотнасяне и това означава осигурена обратна въввекаемост на интерпретативния резултат в смисловата динамика на текста. Установяването на механизма на смислово движение, на повторително само-

възобновяване на смисловия обмен позволява и предполага интерпретативна нагласа, съобразена с това вътрешно движение и най-вече с неговата непрекъсваемост. Доколкото подобна нагласа в действително си не смущава и не възпрепятства движението на смисъла, а го подпомага, тя може да претендира за адекватност. Интерпретативната дейност, разгърнала се около литературното произведение, представлява поместване в мястото на нарочна несводимост, следене на размера и владееене на различното. (Тук е необходимо в скоби да отбележим някои положения в интерпретативната теория на Рикъор<sup>6</sup>, от които сме повлияни, така както сме ги схванали и видоизменили съобразно насоката на изложението. Смисловата автономия на текста възприемаме като поемане в него на изходните, пред-текстови условия на осъществяването му, както и на бъдещите отвъд-текстови условия на възприемането му. По този начин смисловата величина на текста, като нататъшна или отминала, се уговаря в отнасяния и самоотнасяния, осигуряващи нейната различност. В теорията на Рикъор се акцентира процесът на припокриване, на записване и произвеждане посредством набелязване и указване на смисловите прескрипции, направляващи прочит и обгръщащи ядрото на произведението. По този начин в текста се отваря перспективата на неговата отвъдност. Прекъсването на връзките с историческото развитие и превръщането на текста в атемпорален обект; преносът на дискурса в сферата на идеалното, водят до неимоверно нарастване на комуникативното поле. Събитието на четенето трансгресира в смисловата универсалност. Ние говорим за нарастващо уточняване на смисловата величина в поредица от отнасяния и самоотнасяния, при които тя увеличава своята различност както спрямо извънтекстовата сфера, така и спрямо себе си. Процесът на оразличяване е потенциално незавършим и в него се включва и читателят. Той владее в прочитане си не самата смислова величина; а по-скоро оразличителното движение, в което тя клони към установяването си в превръщанат вид.)

В един идеален случай интерпретативното движение трябва да стане условие или едно от условията за осъществяване на литературното произведение и да се яви в отговор на нарастващата му потребност от условияване (Гадамер например счита, че литературният текст за разлика от други видове текстове не бива прекъсван от намесата на интерпретатора, а постоянно съпровождан от нея. Той говори за интерпретацията като за *Mitreden*<sup>7</sup>). Преизразено с помощта на метафоричните употреби, до които често прибягвахме в нашето занимание — попаднали сме в мястото на литературното произведение и изпитваме неговия натиск.

Не разполагаме с нищо друго и няма да отнесем със себе си нищо друго освен присвоената отличителност на нашата разположеност в мястото.

В един идеален случай интерпретативното движение трябва да стане условие или едно от условията за осъществяване на литературното произведение и да се яви в отговор на нарастващата му потребност от условияване (Гадамер например счита, че литературният текст за разлика от други видове текстове не бива прекъсван от намесата на интерпретатора, а постоянно съпровождан от нея. Той говори за интерпретацията като за *Mitreden*<sup>7</sup>). Преизразено с помощта на метафоричните употреби, до които често прибягвахме в нашето занимание — попаднали сме в мястото на литературното произведение и изпитваме неговия натиск.

<sup>6</sup> Рикъор, Теория на интерпретацията; нарастващият смисъл. — Служебен бюлетин на СБП, ЖП, бр. 5—6.

<sup>7</sup> Гадамер, Н. - С. Text und Interpretation, 1988, S. 51.